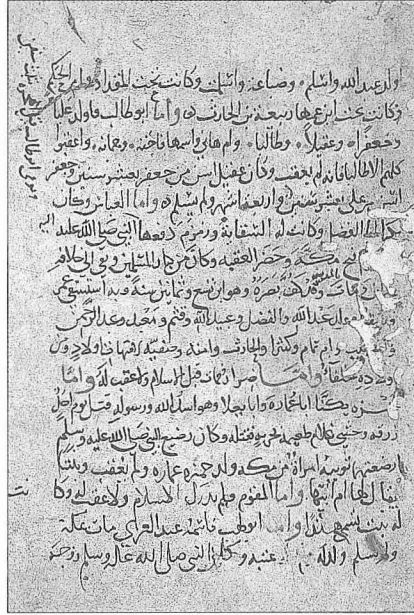


âlimler bulunmaktadır. Kaynaklarda din-dar, faziletli ve cömert bir kişi olduğu belirtilen İbn Şeddâd 14 Safer 632'de (8 Kasım 1234) Halep'te vefat etti ve sağlığında medresesiyle dârülhadisi arası-na kendisi için yaptırdığı türbeye defnedildi.

Eserleri. 1. *en-Nevâdirü's-sultâniyye ve'l-meḥâsinü'l-Yûsufiyye* (*Siretû Salâhiddîn, es-Siretû'l-Yûsufiyye*). Selâhaddîn-i Eyyûbî ve dönemini anlatan kaynakların başında gelmektedir. Selâhaddîn-i Eyyûbî'nin hayatı ve kişiliğinden sonra savaş ve fetihleriyle dönemin önemli olaylarını ele alır. Bizzat ifade ettiğine göre (s. 141) İbn Şeddâd eserini, 584 (1188) yılına kadar güvendiği bazı şahısların nakillerine, o tarihten sonraki olaylar için ise ağırlıklı olarak kendi müşahedelerine dayandırmıştır. III. Haçlı Seferi için temel kaynaklardan biri olan ve gerek müslüman gerekse hristiyan tarafların sosyal

ve idarî durumlarına dair birinci elden bilgiler veren kitapta bazı önemli tarihî belgeler de yer almaktadır (meselâ bk. s. 191-192, 202-204). Albertus Schultens'in Latince (Leiden 1732-1755), Baron MacGuckin de Slane'in Fransızca (*RHC Or.*, III) çevirisiyle birlikte yayımladığı eseri, iki defa da Kahire'de basıldıktan sonra (1317, 1346) Cemâleddin eş-Şeyyâl tamamıyla (Kahire 1384/1964, 1415/1994), Muhammed Dervîş ise bazı bölümlerini seçerek (Dimaşk 1979, 1987) tekrar yayımlamıştır. Kitap, Claude Reignier Conder tarafından da *The Life of Saladin or What Befell Sultan Yûsuf* adıyla İngilizce'ye çevrilmiştir (London 1897; Delhi 1988). 2. *Delâ'ilü'l-aḥkâm*. Ahkâm hadisleri hakkındadır. Konuları fıkıh bablarına göre sistematik düzenle seçilen hadisler, sahâbî râvileriyle birlikte verildikten sonra hangi hadis kaynaklarında bulundukları, rivayet farklılıkları ve sıhhat açılarından ele alınmaktadır. Metinlerde geçen garîb kelimeler açıklandığı gibi hadisten çıkarılan fikhî hükümler de sıralanmakta ve arkasından sahâbenin, mezhep imamlarının ve diğer fakihlerin konuyla ilgili görüşlerine yer verilmektedir. Eser Muhammed en-Nüceymî tarafından iki cilt (Beyrut 1412/1991), Muhammed Şeyhânî ile Ziyâdüddin el-Eyyûbî tarafından da dört cilt (Dimaşk-Beyrut 1413/1992) halinde neşredilmiştir. Nûreddin Muallim de ibadetlerle ilgili bölümün tahkikini konu alan bir doktora tezi hazırlamıştır (1412/1991, Câmîatü Ümmi'l-kurâ külliyyetü's-şerîa [Mekke]). 3. *Melce'ü'l-hükkâm 'inde il-tibâsi'l-aḥkâm*. Kadılar ve kadılık göre-



Bahâeddin İbn Şeddâd'ın *Esmâ'ü'r-ricâl* adlı eserinden bir sayfa (Süleymaniye Ktp., Cârullah Efendi, nr. 255, vr. 2*)

viyle ilgilidir (Brockelmann, *GAL*, I, 386). Fâyiz Abdullah Muhammed Fâyiz eserin tahkikini esas alan bir doktora tezi hazırlamıştır (1414/1993, el-Câmîatü'l-İslâmiyye külliyyetü's-şerîa [Medine]). 4. *Fezâ'ilü'l-cihâd*. Selâhaddîn-i Eyyûbî'ye ithaf edilmiştir (*en-Nevâdirü's-sultâniyye*, s. 141). 5. *Esmâ'ü'r-ricâl lellezîne fi Mühezzebi's-Şirâzi*. Ebû İshak eş-Şirâzî'nin Şâfiî fıkhihina dair *el-Mühezzeb* adlı eserinde geçen şahıslar hakkında olup bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (Cârullah Efendi, nr. 255). 6. *Kitâbü'l-Âşâ*. Hz. Mûsâ ve Firavun'la ilgilidir (Brockelmann, *GAL*, I, 386). 7. *Dürûsü'l-ḥadîs*. İbn Şeddâd'ın 629 (1232) yılında Kahire'de verdiği hadis derslerinin notlarından oluşmaktadır (a.g.e., a.y.). 8. *el-Mücezû'l-bâhir*. Fûrû-i fıkıhla ilgilidir (İbn Hallikân, VII, 100). 9. *Kitâbü'l-Aḥfiyâ' mine'l-evliyâ'* (İbnü's-Şa'âr, X, 354). 10. *et-Tuḥfetü'l-Azîziyye* (a.g.e., a.y.).

BİBLİYOGRAFYA :

Bahâeddin İbn Şeddâd, *en-Nevâdirü's-sultâniyye* (nşr. Cemâleddin eş-Şeyyâl), Kahire 1415/1994, s. 102, 111-112, 119, 141, 178-179, 191-192, 202-204; ayrıca bk. neşredenin girişi, s. 5-20; a.mlf., *Delâ'ilü'l-aḥkâm* (nşr. Muhammed Şeyhânî - Ziyâdüddin el-Eyyûbî), Dimaşk-Beyrut 1413/1992, neşredenlerin girişi, I, 10-25,

45-48; a.e. (nşr. Muhammed b. Yahyâ b. Hasan en-Nüceymî), Beyrut 1412/1991, neşredenin girişi, I, 3-9, 26-27; İbnü's-Şa'âr, *Kalâ'idü'l-cûmân fi ferâ'idü şu'arâ'ti hâze'z-zamân* (nşr. Fuat Sezgin), Frankfurt 1410/1990, X, 349-356; Münzirî, *et-Tekmilâ*, III, 384-385; İbnü'l-Adîm, *Züb-detü'l-haleb*, III, 77, 82, 132, 135, 137, 164, 168, 175, 176, 185, 206, 207, 211; Ebû Şâme, *ez-Zeyl 'ale'r-Ravzateyn*, s. 163; İbn Hallikân, *Vefeyât*, VII, 84-100; İbn Vâsil, *Müferricü'l-kürüb*, III, 8-9, 70, 71, 212, 236, 237; IV, 254-255, 311, 313; V, 29-30, 89-92; İbnü'd-Devâdârî, *Kenzü'd-dürrer*, VII, 176, 178, 184, 314; Zehebî, *A'lâmü'n-nübela'*, XXII, 383-387; a.mlf., *Ma'rîfetü'l-kurrâ'* (Altıkulaç), III, 1216-1220; Safedî, *el-Vâfi*, XXIX, 196-203; Yâfiî, *Mir'âtü'l-cenân*, IV, 82-83; Sübkî, *Tabakât* (Tanâhî), VIII, 360-362; İsnevî, *Tabakâtü's-Şâfi'iyye*, II, 115-117; İbn Kâdî Şühbe, *Tabakâtü's-Şâfi'iyye*, II, 96-97; İbnü'l-İmâd, *Şezerât* (Arnaût), VII, 276-277; Brockelmann, *GAL*, I, 386; *Suppl.*, I, 549-550; *Hediyetü'l-ârifin*, II, 553-554; N. Elisséeff, *Nûr ad-Din*, Damas 1967, I, 43-45; Franz Rosenthal, *A History of Muslim Historiography*, Leiden 1968, s. 104, 173; H. A. R. Gibb, *Saladin: Studies in Islamic History*, Beirut 1972, s. 52-53, 74, 75, 121, 126, 160; a.mlf., *The Life of Saladin from the Works of 'Imâd ad-Din and Bahâ'ad-Din*, Oxford 1973, s. 2; Ramazan Şeşen, *Salâhaddîn Devrinde Eyyûbîler Devleti*, İstanbul 1983, s. 11, 55, 133, 250, 262, 295-296, 366; a.mlf., *Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı*, İstanbul 1998, s. 141, 147, 155; F. Gabrieli, *Arab Historians of the Crusades* (trc. E. J. Costello), London 1984, s. XXIX; Adnan Sâdık Erzî, "İbn Şeddâd", *İA*, V/2, s. 825; Gamal el-Din el-Shayyal, "İbn Şeddâd", *EP* (İng.), III, 933-934; Nâsir Güzeşte, "İbn Şeddâd", *DMBİ*, IV, 74-76.



CASİM AVCI

İBN ŞEDDÂD, İzzeddin (عز الدين ابن شداد)

Ebû Abdillâh İzzüddin Muhammed
b. Âlî b. İbrâhîm b. Şeddâd
el-Ensârî el-Halebî
(ö. 684/1285)

el-A'lâku'l-haṭîre adlı
eseriyle tanınan
Eyyûbîler ve Memlükler
dönemi tarihçisi.

6 Zilhicce 613'te (16 Mart 1217) Halep'te doğdu. Bazı kaynaklarda isim zincirinde değişiklik yapılarak babasının İbrâhîm, dedesinin Ali adlarıyla verildiği görülür. Çocukluğunu Halep'te geçirdi ve burada okudu; bir ara Bahâeddin İbn Şeddâd'ın öğrencisi oldu. 631 (1234) yılında ve daha sonra Dimaşk'a seyahatler yaptı (bk. *el-A'lâku'l-haṭîre* [nşr. Sâmî ed-Dehân], s. 188). Ardından kâtip olarak Halep'te Eyyûbî hükümdarlarından II. el-Melikü'n-Nâsır Selâhaddin Yûsuf'un hizmetine giren İbn Şeddâd, 640 (1242-43) yılında

Harran'a vergi gelirlerini teftiş için gönderildi. Bu işte gösterdiği başarı ve şahsî yetenekleriyle el-Melikü'n-Nâsir'in dikkatini çekip dostluğunu kazanarak yakın çevresine girdi. 649'da (1251) elçilik göreviyle Musul, Mardin ve el-Cezîre gibi bölge hükümdarlarına gönderildi (*el-A'lâku'l-haîre* [nşr. Yahyâ Zekeriyâ Abbâre], III/1, s. 238-240); Safedî onun Hülâgû'ya da gönderildiğini söyler (*el-Vâfi*, II, 4). 657'de (1259) barış görüşmeleri yapmak üzere Meyyâfârik'in kuşatma altında tutan Hülâgû'nun oğlu Yeşmut'un yanına gitti; aynı zamanda el-Melikü'n-Nâsir'in ailesini Dimaşk'tan Halep'e götürdü. Müzakerelerin sonuçsuz kalması ve Suriye'nin işgal edilmesi üzerine birçokları gibi o da 659 (1261) yılında Mısır'a kaçtı.

Mısır'da Memlûk Sultanı el-Melikü'z-Zâhir I. Baybars ile veziri Bahâeddin Ali b. Muhammed'in (İbn Hannâ) dostluğunu kazanan İbn Şeddâd, 669 (1271) yılında Sultan Baybars'ın ve 672'de (1273) Vezir Bahâeddin'in Suriye seferlerine katıldı. Böylece bölgenin o günkü askerî, idarî ve içtimâî durumu hakkında yeni bilgiler elde etme imkânı buldu. Baybars'ın ölümünden sonra vasiyeti uyarınca medrese ve türbesi için kurulan vakfın başına getirilen İbn Şeddâd, onun halefleri el-Melikü's-Saîd Nâsirüddin Bereke Han, el-Melikü'l-Âdil Bedreddin Sulamî ve el-Melikü'l-Mansûr Seyfeddin Kalavun ile de iyi ilişkilerini sürdürdü. 17 Safer 684 (24 Nisan 1285) tarihinde Kahire'de vefat etti ve Mukattam dağının eteklerindeki kabristana gömüldü. Eyyûbîler ve Memlûkler dönemlerinin önde gelen coğrafyacı, tarihçi ve kâtiplerinden olan İbn Şeddâd, Moğollar'ın ve Haçlılar'ın İslâm topraklarını tehdit ettikleri bir dönemde yaşamış ve eserlerinde bizzat kendi müşahadelemesine dayanan birinci elden bilgileri vermez özen göstermiştir.

Eserleri. 1. *el-A'lâku'l-haîre fi zikri ümerâ'i's-Şâm ve'l-Cezîre*. 671-680 (1272-1281) yılları arasında Mısır'da kaleme alınmıştır. Suriye ve el-Cezîre'nin o dönemdeki durumuyla ilgili en önemli kaynaklardan olan eser temelde Halep, Kinnesrîn, Dimaşk, Ürdün, Lübnan, Filistin, Diyârimudar, Diyârîrebîa ve Diyârîbekir'in coğrafya ve tarihlerine dairdir. Bölgenin genel coğrafî özellikleri ve topografyası, kültürel ve iktisadî durumu, tarihi, buraya hâkim olan devlet ve hükümdarlar; şehir, kasaba ve köyler, köprüler, kapılar, kaleler, surlar, cami ve mescidler, medreseler ve buralarda hocalık yapan

âlimler, han ve hamamlar, hastahaneler, hankahlar, mezar ve türbeler, kilise ve manastırlar üzerinde durulan hususlardandır. Tarihî binalar bazan ayrıntılarıyla tanıtıldığı gibi inşalarından o güne kadar geçirdikleri tamir faaliyetleri de açıklanır. Eserde İslâm'ın ilk dönemlerinden itibaren Bizans'a yönelik askerî seferler de kronolojik sırayla kaydedilmiştir (*el-A'lâku'l-haîre* [nşr. Yahyâ Zekeriyâ Abbâre], I/2, s. 196-335). İbn Şeddâd kitabın telifinde İbnü'l-Adîm, Ebü'l-Kâsım İbn Asâkir ve İbnü'l-Ezrak el-Fârikî başta olmak üzere Belâzûrî, İbn Cerîr et-Taberî, İzzeddin İbnü'l-Esir, İbn Ebû Tay, İbnü'l-Kalânîsî, Azîmî, İbn Ebû'd-Dem, İbn Münkız ve Bahâeddin İbn Şeddâd gibi âlimlerden yararlanmıştır. Kendisinden faydalanan müellifler arasında Hasan b. Ahmed b. Züfer el-Erbîlî, İbnü'l-Mibred, Nuaymî, Şemseddin İbn Tolun ve İbn Kennân yer almaktadır. Eser ilk defa Henry Frederick Amedroz tarafından "Three Arabic Manuscripts on the History of the City of Mayyâfârik'in" adlı makaleyle (*JRAS*, [1902], s. 785-812) ilim âlemine tanıtılmıştır. Daha sonra Şarl Lûdî (Ch. Ledit) Avâsım ("el-A'lâku'l-haîre li-'İzziddîn İbn Şeddâd", *el-Meşrik*, XXXIII/2 [Beyrut 1935], s. 161-223, 586-608), Dominique Sourdel Halep (Dimaşk 1953), Sâmî ed-Dehhân Dimaşk (Dimaşk 1375/1956) ve Lübnan, Ürdün, Filistin (Dimaşk 1963), Yahyâ Zekeriyâ Abbâre el-Cezîre (III/1-2, Dimaşk 1978) ve Halep, Kinnesrîn, Avâsım, Sugûr, Humus (I/1-2, Dimaşk 1991) ve Anne-Marie Eddé Kinnesrîn, Avâsım, Sugûr ve Humus'la ("Vaşf li-şimâli Süriye li-'İzzî'd-dîn İbn Şeddâd: el-A'lâku'l-haîre fi zikri ümerâ'i's-Şâm ve'l-Cezîre [La description de la Syrie du nord de 'Izz al-Dîn İbn Şeddâd]", *BEO*, XXXII-XXXIII [1980-1981], s. 265-402) ilgili kısımlarını yayımlamışlardır. Anne-Marie Eddé-Terrasse neşrettiği bölümü daha sonra Fransızca'ya çevirmiştir (*Description de la Syrie du nord*, Damas 1984). Eser bazan yanlışlıkla Bahâeddin İbn Şeddâd'a nisbet edilir (meselâ bk. Bahâeddin İbn Şeddâd, neşredenlerin girişi, I, 20, *Keşfü'z-zunûn*, I, 125, krş. I, 739; *Hedîyyetü'l-ârifîn*, II, 554). 2. *Târîhu'l-Meliki'z-Zâhir* (*Siretü'l-Meliki'z-Zâhir* [es-Siretü'z-Zâhiriyye], *er-Ravzü'z-zâhir fi sireti'l-ahbâri'l-Meliki'z-Zâhir*). Memlûk Sultanı I. Baybars'ın hayatı, şahsiyeti ve dönemini konu alır; yalnız 670 (1271) yılından başlayıp sultanın ölümüyle (676/1277) sona eren II. cildi günümüze ulaşmıştır. Olayların Baybars merkezli olarak yıllara göre kaydedildiği eserde her yılın sonunda o yıl

vefat eden bazı önemli şahısların biyografilerine de alfabetik sırayla yer verilmiştir. Yoel Koch'un eserin tenkitli neşrini konu alan doktora tezinden sonra (*A Scholarly Edition of 'Izz al-Dîn İbn Shaddâd al-Halabî's Ms. on the Sultan Baybars I*, I-III, Bar-Ilan University, Ramat-Gan 1978) Ahmed Hutayt da aynı şekilde bir doktora tezi hazırlayarak eseri yayımlamıştır (*Târîhu'l-Meliki'z-Zâhir* [Die Geschichte des Sultans Baibars], Wiesbaden - Beyrut 1403/1983). M. Şerefettin Yaltkaya tarafından Türkçe'ye çevrilen eser (*Baybars Tarihi: al-Melik al-Zahir* [Baybars] Hakkındaki Tarihî İkinci Cildi, İstanbul 1941), Brockelmann tarafından yanlışlıkla Bahâeddin İbn Şeddâd'a nisbet edilir (*GAL*, I, 386). 3. *el-Kur'atü's-Şeddâdiyye el-Himyeriyye* (*Tuhfetü'z-zemen fi turaifi ehli'l-Yemen*). Bir nüshası Patna'daki Khuda Bakhsh Oriental Public Library'de (nr. 1720) bulunmaktadır (*a.g.e.*, I, 634). 4. *Cene'l-cenneteyn fi ahbâri'd-devleteyn*. Müellifin *el-A'lâku'l-haîre*'sinde adı geçen eserin ([nşr. Yahyâ Zekeriyâ Abbâre], III/2, s. 459) Eyyûbîler ve Memlûkler'le (veya Hârizmşahlar) ilgili olduğu tahmin edilmektedir (*a.g.e.*, I/1, neşredenin girişi, s. 30; Şeşen, s. 153). İbn Şeddâd'ın kendi ifadesinden bunların dışında İbnü'l-Esir'in *el-Kâmil fi't-târih*'ine de bir zeyil yazdığı öğrenilmektedir (*el-A'lâku'l-haîre* [nşr. Yahyâ Zekeriyâ Abbâre], III/1, s. 136). Bağdatlı İsmâil Paşa, *Kürûmü't-tehânî li-tefsîri's-seb'i'l-meşânî* adlı bir eseri de İbn Şeddâd'a nisbet etmektedir (*İzâhu'l-meknûn*, II, 352).

BİBLİYOGRAFYA :

İzzeddin İbn Şeddâd, *Târîhu'l-Meliki'z-Zâhir* (nşr. Ahmed Hutayt), Beyrut 1403/1983, s. 72, 226; ayrıca bk. neşredenin girişi, s. 9-27; a.mlf., *el-A'lâku'l-haîre fi zikri ümerâ'i's-Şâm ve'l-Cezîre* (nşr. Yahyâ Zekeriyâ Abbâre), Dimaşk 1991, I/1, s. 7, 323; ayrıca bk. neşredenin girişi, s. 1-45; a.e., Dimaşk 1978, III/1, s. 136, 238-240; III/2, s. 459, 491-499; a.e.: *Târîhu medîneti Dimaşk* (nşr. Sâmî ed-Dehhân), Dimaşk 1375/1956, s. 187-188; ayrıca bk. neşredenin girişi, s. 13-32; a.mlf., a.e.: *Description de la Syrie du nord* (trc. Anne-Marie Eddé-Terrasse), Damas 1984, tercüme edenin girişi, s. XI-XLV; Bahâeddin İbn Şeddâd, *Delâilü'l-ahkâm* (nşr. Muhammed Şeyhânî - Ziyâdüddin el-Eyyûbî), Dimaşk - Beyrut 1413/1992, neşredenlerin girişi, I, 20; Yünîni, *Zeylû Mir'âti'z-zamân*, Haydarâbâd 1380/1961, IV, 270-271; Zehebî, *el-İber*, III, 356; Safedî, *el-Vâfi*, II, 3-4; IV, 189-190; Yâfiî, *Mir'âtü'l-cenân*, IV, 201; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, XIII, 305; İbnü'l-Furât, *Târîh* (nşr. K. Züreyk - Neclâ İzzeddin), Beyrut 1939, VIII, 33, 34; Makrîzî, *es-Sülûk*, I/1-2, s. 647; *Keşfü'z-zunûn*, I, 125, 739; İbnü'l-İmâd, *Şezerât* (Amaût), VII, 677-678; Cl. Cahen, *La Syrie du nord à l'époque*

des croisades et la principauté franque d'Antioche, Paris 1940, s. 75-76; a.mlf., "XIII. Asır Ortalarında Cezire: İzzeddin b. Şeddâd'a Göre" (trc. Neşet Çağatay), *AÜFD*, IV (1953), s. 93-106; Brockelmann, *GAL*, I, 386, 634; *Suppl.*, I, 883; *İzâhu'l-meknûn*, II, 352; *Hediyetü'l-ârifin*, II, 554; I. Krachkovsky, *Târîhu'l-edebî'l-coğ-râfiyyi'l-Arabî* (trc. Selâhaddin Osman Hâşim), Moskva - Leningrad 1957, I, 369-370; Franz Rosenthal, *A History of Muslim Historiography*, Leiden 1968, s. 107, 156, 171; Ramazan Şeşen, *Müslümanlarda Tarih- Coğrafya Yazıcılığı*, İstanbul 1998, s. 152-153; D. Sourdel, "Les professeurs de madrasa à Alep aux XII^e-XIII^e siècles d'après Ibn Şaddâd", *BEO*, XIII (1949), s. 85-115; Ali Sevim, "İbn Şaddâd, 'İzz al-Dîn, al-A'lâk al-Hazîra fi zikr Umarâ' al-Şâm va al-Cazîra, Târîh Lubnân va al-Urdun va Filistin ...", *TAD*, II/2-3 (1964), s. 291-301; Muhammed Saîd Rızâ, "İbn Şeddâd fî kitâbeti'l-A'lâkî'l-haîre -kısmü'l-Cezîre-: dirâse ve tahlîl ma'a nuşûş mine'l-mahtûr", *el-Mü'errihu'l-Arabî*, XIV, Bağdad 1980, s. 124-155; Yoel Koch, "'İzz al-Dîn Ibn Şaddâd and his Biography of Baybars", *AION*, XLIII/2 (1983), s. 249-287; Adnan Sâdık Erzi, "İbn Şeddâd", *İA*, V/2, s. 825; D. Sourdel, "İbn Şaddâd", *E²* (İng.), III, 933; Abdülmühammed Rûh Bahşân, "İbn Şeddâd", *DMBİ*, IV, 77-78.



CASİM AVCİ

İBN ŞEHRÂŞÛB

(ابن شهر آشوب)

Ebû Ca'fer Reşîdüddîn Muhammed
b. Ali b. Şehrâşûb et-Tabersî
el-Mâzenderânî es-Serevî
(ö. 588/1192)

Tefsir, hadis ve nahiv alanındaki
çalışmalarıyla tanınan Şii âlim.

489 (1096) yılında İran'ın Mâzenderan bölgesindeki Sârî şehrinde doğdu. Ebû Abdullah künyesiyle ve Zeynüddin lakabıyla da anılır. Kur'an'ı ezberledikten sonra babası ve dedesinden ders okudu. Tahsiline devam etmek üzere ilmî seyahatlere çıktı. 508'de (1114) gittiği Horasan'da Fettâl en-Nisâbü'rî'nin rivayetlerini dinledi, Nişâbur'da Şahhâmî'den Ebû Ya'lâ'nın *el-Müsnedü'l-kebîr*'ini dinleyip rivayet etti. 528-538 (1133-1143) yılları arasında Hârizm'de Zemahşerî'nin, Sebzevâr'da Şii müfessiri Tabersî'nin derslerine katıldı, ardından Meşhed ve Beyhak'a gitti. Rey, Kâşân ve Hemedan gibi merkezleri dolaşp bu yörelerdeki âlimlerden faydalandı. Hocaları arasında Ebû'l-Fütûh er-Râzî, Ziyâeddin Seyyid Fazlullah er-Râvendî, Ebû Şükr es-Saffâr, Ebû'l-Alâ el-Hemedânî gibi âlimler vardır. B. Scarcia Amoretti, Nasîrüddîn-i Tûsî'nin, dedesi Şehrâşûb vasiyetiyle İbn Şehrâşûb'un dolaylı olarak hocası sayılması gerektiğini ileri sürerse de (*E²* [İng.], III, 935) Nasî-

rüddîn-i Tûsî, İbn Şehrâşûb'un ölümünden dokuz yıl sonra dünyaya gelmiştir. Bu hata, Nasîrüddîn-i Tûsî ile Ebû Ca'fer et-Tûsî'nin aynı kişi zannedilmesinden kaynaklanmış olmalıdır. İbn Şehrâşûb, muhtemelen 552'de (1157) Bağdat'a giderek Ebû'l-Vakt es-Siczî'nin rivayetlerini dinledi. Bağdat'ta bulunduğu sırada ilmî şahsiyetiyle, ayrıca etkili vazolarıyla halifenin teveccühünü kazandı ve kendisine Reşîdüddin lakabı verilerek çeşitli mezheplere mensup çevrelerde itibar edilen bir âlim konumuna geldi. Halife Müstencid-Billâh devrinde de Bağdat'ta kaldıktan sonra Halife Müstazî-Biemrillâh'ın Hanbelî akidini hâkim kılma çabalarından dolayı burayı terkettti ve Hille'ye gitti (567/1171). Dört yıl sonra Musul'a geçti; Vezir Ebû'l-Hasan Ali b. Muhammed'in azledilmesi üzerine Hamdânîler devrinde Şîa'nın sığınağı olan Halep'e gitti. Daha çok tefsir, rivayet ilimleri ve nahiv konularında meşhur olan İbn Şehrâşûb hayatının özellikle son on beş yılını ders vermekle geçirdi. Ebû Hâmid Muhammed b. Ebû'l-Kâsım el-Halebî ve Ebû'l-Hasan Ali el-Hillî yetiştirdiği meşhur öğrencilerdendir. İbn Şehrâşûb 22 Şâban 588'de (2 Eylül 1192) Halep'te vefat etti ve Cebelülcevsen'de Meşhed-i Hüseyin diye bilinen kabristana defnedildi.

Eserleri. 1. *Mütesâbihü'l-Kur'ân ve muhtelifüh (Te'vîlû mütesâbihî'l-Kur'ân)*. 570'te (1174-75) tamamlanan eser Hasan el-Mustafavî'nin hâşiyesiyle birlikte basılmıştır (Tahran 1369/1950). 2. *Me'âlimü'l-ulemâ'*. Ebû Ca'fer et-Tûsî'ye ait *el-Fihrist* adlı eseri tamamlayıcı mahiyette bir kitaptır. 1021 biyografi ihtiva eden eser Abbas İkbal (Tahran 1353) ve Seyyid Muhammed Sâdık Âl-i Bahrülulûm (Beyrut, ts. [Dârü'l-edvâ]) tarafından yayımlanmıştır. 3. *Menâkıbü Âli Ebî Tâlib*. Başta Hz. Peygamber olmak üzere Hz. Ali'ye, evlâtlarına, bazı sahâbî ve tâbiîlere dair rivayetleri derleyen bir eser olup çeşitli baskıları yapılmıştır (Bombay 1313; Beyrut 1405/1985). 4. *Meşâlibü'n-nevâşib*. Şîa'ya muhalif grupları eleştirmek amacıyla yazılan eserin Tahran Seyyid Muhammed el-Muhîr Kütüphanesi'nde bir nüshası mevcuttur (*Me'âlimü'l-ulemâ'*, neşredeninin girişi, s. 27). İbn Şehrâşûb'un kaynaklarda adı geçen diğer eserleri de şunlardır: *Beyânü't-tenzîl*, *Esbâbü'n-nüzûl 'alâ mezhebi âli'r-Resûl*, *el-Mişâl fi'l-emşâl*, *el-Hâvî*, *el-A'lâm ve't-tarâ'ik*, *el-Minhâc*, *Erba'üne hadîs fi menâkıbi seyyideti'n-nisâ' Fâtimate'z-zehrâ'*, *Nuhabü'l-aḥbâr*, *el-İnşâf*, *el-*

Mevâlid, *Şerhu Kitâbi'l-Fuṣûl*, *Mâ'ide-tü'l-fâ'ide*.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Şehrâşûb, *Me'âlimü'l-ulemâ'* (nşr. M. Sâdık Âl-i Bahrülulûm), Beyrut, ts. (Dârü'l-edvâ), neşredeninin girişi, s. 2-36; Safedî, *el-Vâfi*, IV, 164; Firûzâbâdî, *el-Bûlğa* (nşr. Muhammed el-Mısıfî), Küveyt 1407/1987, s. 208-209; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mizân*, V, 310; Süyûtî, *Buḡyetü'l-vu'ât*, I, 181; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1269; Hânsârî, *Ravzâtü'l-cennât* (nşr. Esedullah İsmâiliyyân), Kum 1392/1972, VI, 290-293; Muhammed b. Süleyman et-Tünükâbünî, *Kıtaşû'l-ulemâ'*, Tahran 1396, s. 428-429; Serkîs, *Mu'cem*, II, 1607; *Hediyetü'l-ârifin*, I, 669; II, 102; *İzâhu'l-meknûn*, I, 69, 103; II, 288, 421, 427, 452, 560; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 710; Tebrîzî, *Reyhânetü'l-edeb*, VIII, 58-60; Abbas el-Kummî, *el-Künâ ve'l-elkâb*, Beyrut 1983, I, 332-333; a.mlf., *Sefîne-tü'l-bihâr*, Beyrut, ts. (Dârü'l-Murtazâ), I, 726; Âgâ Büzürg-i Tahrânî, *ez-Zerî'a ilâ teşânîfi's-Şî'a*, Beyrut 1403/1983, I, 426; II, 12, 239, 378, 395, 476; III, 177, 306; V, 91; VI, 236; X, 86; XIX, 10, 62, 73, 76; XX, 231; XXI, 98, 301; XXII, 318; XXIII, 154, 233; *A'yânü's-Şî'a*, I, 82-83; II, 267; B. Scarcia Amoretti, "İbn Şahrâşûb", *E²* (İng.), III, 935; Ahmed Pâketçi, "İbn Şehrâşûb", *DMBİ*, IV, 90-92.



MUSTAFA ÖZ

İBN ŞENEBÛZ

(ابن شنبوذ)

Ebû'l-Hasen Muhammed
b. Ahmed b. Eyyûb el-Bağdâdî
(ö. 328/939)

Şâz kıraatleriyle tanınan âlim.

248 (862) yılı civarında doğdu. Üçüncü ceddî Şenebûz'a nisbetle İbn Şenebûz künyesiyle meşhur oldu, ayrıca Şenebûzî nisbesiyle de anıldı. Kıraat ve hadis tahsili için Humus, Dimaşk ve Mısır gibi yerlere seyahatler yaptı (İbnü'l-Cezîrî, *Gâyetü'n-Nihâye*, II, 52-53); mücâvir olarak iki yıl Mekke'de kaldı (Yâkût, XVII, 18). Hârûn b. Mûsâ el-Ahfeş ed-Dimaşkî, Kunbül, İdrîs b. Abdülkerîm, Muhammed b. Şâzân el-Cevherî, Ahmed b. Beşşâr el-Enbârî gibi âlimlerden arz yoluyla kıraat öğrendi. Ebû Müslim İbrâhîm b. Abdullah el-Keccî, İshak b. İbrâhîm ed-Deberî, Muhammed b. Hüseyin el-Humeynî, Abdurrahman b. Muhammed el-Hârisî gibi âlimlerden hadis dinledi. Kendisinden Ebû Bekir Ahmed b. Nasr eş-Şezâî, Ebû'l-Ferec Muhammed b. Ahmed eş-Şenebûzî, Ali b. Hüseyin el-Gadâirî, Muâfa en-Nehrevânî kıraat tahsil ederken, Ebû Bekir İbn Şâzân, Ebû Tâhir b. Ebû Hâşim, Ebû Hafs İbn Şâhin ve diğerleri hadis rivayet ettiler.

İbn Şenebûz, Übey b. Kâ'b ile Abdullah b. Mes'ûd'a isnad edilen ve Hz. Osman'ın Mushaf'ına aykırı olan okuyuşları yüzünden bir heyet önünde sorgulanması do-